

ناسازواری، شگرد شیوایی سخن در نهج البلاغه

www.ketab.ir

تألیف:

ناهید کیخا

دانش آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه علوم و معارف قرآن

کریم، دانشکده علوم قرآنی زابل

مجتبی بهروزی

استادیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه زابل

نام کتاب: ناسازواری، شگرد شیوایی سخن در نهج البلاغه

تألیف: ناهید کیخا؛ مجتبی بهروزی

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۵۵۰,۰۰۰ ریال

سرشناسه	: کیخا، ناهید ، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور	: ناسازواری، شگرد شیوایی سخن در نهج البلاغه/تألیف ناهید کیخا، مجتبی بهروزی.
مشخصات نشر	: قم: دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۴۱۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۲-۷۸۶۴-۵۸-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: نهج البلاغه، فارسی - عربی، شرح. Nahjol-Balaghah. Persian- Arabic. Selection. Commantries
موضوع	: مسائل ادبی
موضوع	: نقد و تفسیر
شناسه افزوده	: بهروزی، مجتبی
شناسه افزوده	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah
رده بندی کنگره	: ۹۰/۸۳PB
رده بندی دیویی	: ۹۵۱۵/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۷۲۸۰۶۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلفان اثر می باشد.

این اثر حاصل پایان نامه سرکار خانم ناهید کیخا است که با راهنمایی آقای دکتر مجتبی بهروزی در دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم نگاشته شده است.

سخن ناشر

قرآن گنجینه و ظرفیت بی بدیلی است که پژوهش های بسیاری پیرامون شناخت معارف و آموزه های آن از آغاز تاکنون در قالب تفسیر و ... شکل گرفته است. همچنین بسیاری از صاحبان اندیشه در عرصه مباحث جدید دانش تفسیر می کوشند تا به نحو حداکثری از خرمین آموزه ها و معارف این کتاب آسمانی خوشه چینی نموده، به نوبه خود خدمتی در این راه انجام دهند. با نگاهی به سیر تحوّل و تطوّر تاریخ اندیشه های بشری، به روشنی مشاهده می شود که آرا و اقوال بزرگترین اندیشمندان جهان - هر از چند گاهی - مورد چالش و نفی و اثبات واقع می شوند و رأی و نظریه ای جدید، جایگزین رأی و نظریه دیگر می گردد و این درحالی است که معارف ژرف و عمیق عرضه شده از سوی قرآن کریم به دلیل ویژگی های ذاتی؛ چون استحکام معانی، عدم اختلاف، تناقض و ...، در طول قرون متمادی فائق بر جرح و تعدیل ها و چالش ها بوده، همواره در رأس هرم اندیشه و رزی های بشری قرار داشته و حاکم و مهیمن بر آنهاست. توضیح بیشتر آن که، انسجام و عدم اختلاف معارف قرآن کریم - با فرض «مُتَدَرِّجَةُ الوجود و مُتَفَرِّقَةُ الالتقاء» بودن آن - در ارائه راه کارهای لازم برای مهندسی و تدبیر تمام شؤون انسان و جهان، موجب گردیده این اقیانوس بی کران گوی سبقت را از دانش های مدعی تأمین سعادت تمدنی انسان - در عرصه تاریخ - برباید. بدیهی است که سایر علوم و دانش ها فاقد چنین ویژگی ای بوده، از عدم انسجام و هماهنگی درونی رنج می برند، و سیر تدریجی آنها به سوی کمال در گذر تاریخ اندیشه بشری، دلیل روشن این ادعاست. علامه طباطبائی رحمته الله علیه در باب وزانت و استحکام معارف قرآن تصریح می فرماید که «ولا یوجد فیه أدنی اختلاف فی النظم المتشابه؛ کتاباً متشابهاً مثانی و لم یقع فی المعارف التي ألفاها و الاصول التي أعطاها اختلاف بتناقض بعضها مع بعض و تنافی شيء منها مع آخر». همچنین مفسران بزرگ و نام آشنا تصریح دارند که تحدی قرآن در آیه «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا» مشتمل بر قیاس و برهان است؛ بدین گونه که «لو كان هذا القرآن من عند غير الله، لأمكن الاتیان بمثله، لكن التالي باطل، فالمقدم مثله». بنابراین، بشری بودن قرآن او در نتیجه عدم انسجام و اختلاف درونی آن نیز باطل است. همچنین سمت و سو و جهت گیری کلی علوم و معارف ارائه شده از سوی قرآن و آموزه های آن، اولاً و بالذات هدایت جهانیان (هُدًى للعالمین) است و این در حالی است که سایر علوم و دانش ها فاقد چنین جهت گیری الهی ای می باشد. با عنایت به آن چه گفته شد، پر واضح است که رسالت امروز قرآن پژوهان و مراکز علمی؛ اعم از حوزه و دانشگاه به مراتب سنگین تر و افزون تر از گذشته است. دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم که بی تردید بخشی از شجره طیبه انقلاب پر شکوه اسلامی ایران به شمار می آید، رسالت اصلی خود را

تبیین و تحلیل دانش تفسیر قرآن و علوم مرتبط به آن دانسته و لذا تنها دانشگاهی است که به طور تخصصی در این عرصه خطیر گام نهاده است و می‌کوشد در کنار سایر مراکز علمی به تربیت انسان‌اندیشمند تراز نظام اسلامی و آرمان‌های مقدس آن مبادرت ورزد، از این رو به حسب وظیفه در راستای رسالت یاد شده، انتشار پژوهش‌های قرآنی را بر خود فرض می‌داند.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

سید کریم خوب بین خوش نظر

معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۴	 مقدمه
۱۳	 پیشینه پژوهش
۱۷	 فصل اول: تبارشناسی ناسازواری
۱۷	 ۱. مفهوم شناسی ناسازواری (آبرونی-المفارقة)
۲۰	 ۲. هستی شناسی ناسازواری
۲۱	 ۳. پیوندهای هم معنایی ناسازواری
۲۱	 ریشه شناسی بلاغی ناسازواری
۲۳	 تضاد (مطابقه یا تکافؤ) و طباق
۲۴	 تجاهل العارف
۲۷	 مقابله (یا برابر نهاده)
۲۸	 افتنان
۲۹	 پارادوکس
۳۱	 ایهام
۳۳	 اسلوب الحکیم
۳۵	 مدح شبیه به ذم و ذم شبیه به مدح
۳۶	 توجیه
۳۸	 دلیل عکس
۴۰	 استعاره تهکیمیه و عنادیه
۴۱	 کنایه
۴۳	 تعریض

طنز، هجو، هزل..... ۴۴

فصل دوم: گونه‌های ناسازواری..... ۴۹

ناسازواری کلامی (واژگانی)..... ۴۹

ناسازواری ساختاری..... ۵۰

ناسازواری وضعی..... ۵۱

ناسازواری رمانتیک (نویسنده)..... ۵۱

ناسازواری سقراطی..... ۵۳

ناسازواری نمایشی..... ۵۴

ناسازواری تقدیر (سرنوشت)..... ۵۵

ناسازواری ترازیک (سوگنامه)..... ۵۶

ناسازواری رادیکالی..... ۵۷

فصل سوم: واژگی گونه‌های ناسازواری در نهج البلاغه..... ۵۹

۱. بافت‌شناسی دلایل پیدایش ناسازه‌های زبانی در نهج البلاغه..... ۶۰

جامعه خود رأی و منفعت طلب..... ۶۰

جنگ‌های سه گانه..... ۶۱

حکومت داری..... ۶۲

فتنه‌انگیزی..... ۶۴

۲. گونه‌های ناسازواری در نهج البلاغه..... ۶۶

نمودار فراوانی انواع ناسازواری..... ۶۶

ناسازواری وضعی..... ۶۷

ناسازواری وضعی در خطبه‌ها..... ۶۷

خطبه اول (تقابل بین بهشت و دارالبیره)..... ۶۷

خطبه دوم (تقابل بین سود و زیان)..... ۶۹

خطبه شش‌شنبه (تقابل بین همسنگی و نابرابر)..... ۷۰

خطبه نهم (تقابل بین سستی و استواری)..... ۷۲

خطبه جهاد (تقابل بین ذلت و عزت / دفاع و حمله)..... ۷۳

خطبه سی و چهارم (تقابل بین نافرمانی و اطاعت / دفاع و حمله)..... ۷۵

- خطبه سی و ششم (تقابل بین امر و نهی) ۷۷
- خطبه چهل و چهارم (تقابل بین بزرگواری و بردگی) ۷۸
- خطبه شصت و پنجم (تقابل بین دور و نزدیک) ۸۰
- خطبه هفتاد و پنجم (تقابل بین آگاهی و نا آگاهی) ۸۱
- خطبه نود (تقابل بین دیدن و ندیدن) ۸۲
- خطبه نود و هفتم (تقابل بین ستم زمامداران و ستم پیروان / فریب و پند و اندرز) ۸۲
- خطبه صد و ششم (تقابل بین ستمگر و دادگر) ۸۴
- خطبه صد و هشتم (تقابل بین روح و جسم) ۸۵
- خطبه صد و سی و هفتم (تقابل بین بیعت نمودن و پیمان شکنی) ۸۶
- خطبه صد و چهل و هفتم (تقابل بین همراهی و عدم همراهی) ۸۸
- خطبه صد و هفتاد و دوم (تقابل بین همسر پیامبر و کنیز) ۸۹
- خطبه صد و هشتاد و ششم (تقابل بین زاییدن و زاییده شدن) ۹۱
- خطبه قاصعه (تقابل بین اطاعت و نافرمانی / اسلام و جاهلیت) ۹۲
- خطبه دویست و نهم (تقابل بین دنیا و آخرت) ۹۹
- خطبه دویست و بیست و چهارم (تقابل بین عدالت و بی عدالتی) ۱۰۱
- خطبه دویست و سی و هشتم (تقابل بین جنگ و صلح / نزدیک ترین و دورترین) ۱۰۳
- ناسازواری وضعی در نامه ها ۱۰۵
- نامه چهل و یکم (تقابل بین خردمندی و بی خردی) ۱۰۵
- نامه پنجاه و چهارم (تقابل بین اطاعت و نافرمانی) ۱۰۸
- ناسازواری سقراطی ۱۱۰
- ناسازواری سقراطی در خطبه ها ۱۱۱
- خطبه ششقیه (تقابل بین شک و یقین) ۱۱۱
- خطبه هجدهم (تقابل بین ظاهر و باطن) ۱۱۲
- خطبه بیست و نهم (تقابل بین دفاع و حمله) ۱۱۴
- خطبه هفتاد و یکم (تقابل بین کذب و صدق) ۱۱۶
- خطبه هفتاد و پنجم (تقابل بین جهل و علم) ۱۱۸
- خطبه هفتاد و نهم (تقابل بین صدق و کذب) ۱۱۹
- خطبه عزاء (تقابل بین بقاء و فنا / مرگ و زندگی) ۱۲۰

خطبه هشتاد و هفتم (تقابل اطاعت و نافرمانی)	۱۲۴
خطبه نود و نهم (تقابل بین دنیا و آخرت)	۱۲۵
خطبه صد و دوازدهم (تقابل بین مرگ و زندگی)	۱۲۶
خطبه صد و بیست و یکم (تقابل بین علم و عمل)	۱۲۸
خطبه صد و بیست و دوم (تقابل بین ظاهر و باطن)	۱۳۰
خطبه صد و بیست و نهم (تقابل بین رذایل اخلاقی و فضایل اخلاقی / خوبی ها و بدی ها)	۱۳۳
خطبه صد و هشتاد و دوم (تقابل بین بقا و فنا / جهاد و ترک جهاد)	۱۳۵
خطبه صد و نود و هفتم (تقابل بین صلاحیت و عدم صلاحیت)	۱۴۱
خطبه دویست و پنجم (تقابل بین جهل و علم)	۱۴۳
ناسازواری سقراطی در نامه ها	۱۴۶
نامه بیست و یکم (تقابل بین متواضعان و متکبران)	۱۴۶
نامه بیست و هشتم (تقابل بین صلاحیت و عدم صلاحیت / نصرت و هزیمت)	۱۴۷
نامه چهل و پنجم (تقابل بین دنیا و آخرت / شریک بودن و شریک نبودن)	۱۵۴
نامه شصت و دوم (تقابل بین بیداری و خواب)	۱۵۹
ناسازواری کلامی (واژگانی)	۱۶۱
خطبه جهاد (تقابل بین ستایش و نکوهش)	۱۶۱
خطبه صد و هشتم (تقابل بین توبیخ و تشویق)	۱۶۲
خطبه صد و چهل و هفتم (تقابل بین اجتماع و تفرقه)	۱۶۴
خطبه صد و هشتادم (تقابل بین ستایش و نکوهش)	۱۶۵
ناسازواری ساختاری	۱۶۷
خطبه هشتم (تقابل بین بیعت و پیمان شکنی)	۱۶۷
خطبه هفدهم (تقابل بین دانایی و نادانی)	۱۶۸
خطبه هشتاد و هفتم (تقابل بین خوبی ها و بدی ها)	۱۷۰
ناسازواری نمایشی	۱۷۱
خطبه صد و هفتاد و چهار (تقابل بین کذب و صدق)	۱۷۱
خطبه دویست و بیست و چهارم (تقابل بین هدیه و رشوه)	۱۷۳
ناسازواری تراژیک	۱۷۵
خطبه بیست و هفتم (تقابل بین اطاعت و نافرمانی)	۱۷۵